

Tegn og under: deres betydning i kirkens og misjonens liv*

AV TORMOD ENGELSVIKEN

A. Aktuell bakgrunn

Det er sannsynlig at et emne som vårt ville ha vært nesten utenkelig for bare 10–20 år siden. I hvert fall ville det ha ligget utenfor horisonten til de fleste innen de historiske kirkesamfunn, og nærmest vært karakteristisk for det mange kaller «sekte» på kristenhetens ytterste venstre fløy.

Dette gjelder imidlertid med to viktige unntak: Det ene er den verdensomspennende pinsebevegelsen, og det andre er de unge «misjonskirkene» i den tredje verden. Og det er nettopp disse «unntakene» – «unntak» sett fra de tradisjonelle vestlige kirkesamfunns perspektiv – som særlig har aktualisert vårt emne. Så aktuelt er det at det i dag er gjenstand for intens debatt blant kirke- og misjonsledere over hele verden, særlig blant dem som har det som ofte kalles en «konservativt-evangelisk» eller «evangelikal» overbevisning.

Som en illustrasjon av emnets aktualitet kan vi nevne at den ledende konservativt-evangeliske teologiske skole i USA – i hvert fall når det gjelder misjonsteologi – Fuller Theological Seminary, i 1982 startet et eget kurs med tittelen «Signs, Wonders and Church Growth», senere kalt «Church Growth and the Miraculous». Disse kursene har vært blant de mest populære – og kontroversielle – av de kurs som blir tilbudt ved Fuller.

Et annet eksempel på emnets aktualitet er at ved den internasjonale konsultasjon om «Den Hellige Ånds gjerning og evangelisering» som ble arrangert i Oslo i mai/juni 1985 av Lausanne-bevegelsens teologiske arbeidsgruppe og den teologiske kommisjon i World Evangelical Fellowship, ble det avsatt *en* dag til en grundig drøftelse av nettopp dette emnet, og det blir viet vesentlig plass i den boken som blir utgitt i 1987 med bakgrunn i konsultasjonen.

* Foredrag ved Organisasjonenes Fellesråds møte, Geilo, 8. januar 1986.

På hvilken måte har så dette emnet blitt aktualisert i senere år?
Flere momenter kan nevnes:

1. Pinsebevegelsen har helt siden sin grunnleggelse ved begynnelsen av dette århundre lagt vekt på det mirakuløse. Selve «tegnet på åndsdaopen», tungetalen, blir sett på som et guddommelig under, og de fleste av nådegavene – særlig de ni som nevnes i 1 Kor 12,8-11 – blir ansett som underfulle. Historisk har pinsebevegelsen lagt særlig vekt på forkynnelse og praktisering av bønn for syke med sikte på «guddommelig helbredelse». Ja, så viktig har dette vært for pinsebevegelsen at man har preget betegnelsen «fullt evangelium» for å betone at helbredelse er inkludert i Kristi frelsesgjerning.

Den avvisning som pinsebevegelsen møtte fra andre kirkesamfunn i første halvdel av det tyvende århundre, har imidlertid ført til at innflytelsen fra pinsebevegelsen både teologisk og praktisk ble minimal.

Det var ikke før ved utbruddet av det som nå kalles «den karismatiske bevegelse» at mange av pinsebevegelsens anliggender fikk gjennomslag hos kristne i andre kirkesamfunn. Riktignok hadde pinsebevegelsen fra 1950-årene begynt å bli tatt alvorlig både teologisk og som kirkesamfunn (professor Bloch-Hoells pionerarbeid innvarsler dette), men ikke før den karismatiske bevegelse gjorde den «karismatiske erfaring», pinsebevegelsens «åndsdaopsopplevelse», vanlig blant kristne som forble i sine egne ikke-pentekostale kirkesamfunn og som tolket sin erfaring ut fra sin egen teologiske og kirkelige tradisjon, ble Den Hellige Ånds gjerning satt på den teologiske og kirkelige dagsorden over hele verden.

I senere år har både Den romersk-katolske kirke, den ekumeniske bevegelse representert ved Kirkenes Verdensråd og den konservativt-evangeliske bevegelse representert ved Lausannebevegelsen og World Evangelical Fellowship (Den Evangeliske Allianse) tatt disse spørsmål opp til alvorlig drøftelse. Det samme har også mange av de konfesjonelle organisasjonene gjort, f.eks. Det Lutherske Verdensforbund.

Etter en periode der den karismatiske bevegelse var kontroversiell innen mange kirkesamfunn, kan man i dag si at denne bevegelsen i det store og hele er akseptert innen de fleste større kirkesamfunn som en viktig fornyelsesbevegelse. Dette gjelder også i hovedsak innen vår egen kirke hvor f.eks. Oase-bevegelsen med sitt karismatiske fornyelsesanliggende på luthersk grunn i dag møter liten opposisjon, særlig når det gjelder det teologiske innhold. Mange av de bi-

belske anliggender som Oase har representert, har også blitt tatt opp av kirke og organisasjoner, f.eks. i fornyelsesstevner om sommeren, ved vekt på personlig fellesskap, lovsang, sjelesorg, forbønn og Ånds- og nådegaveutrustning. Oase har altså ikke på noen måte stått alene med disse anliggender, men det er ikke tvil om at den karismatiske fornyelsesbevegelse har bidratt til å gi dem en ny aktualitet og plass i kirkens liv.

I sammenheng med vårt emne kan vi påpeke en ny åpenhet for *underet*. Dette har f.eks. vist seg ved at Den norske kirke nå vil få en liturgi for forbønn for og salving av syke. Forbønn for syke vil altså få en om ikke sentral så i hvert fall legitim plass i kirkens offentlige liv. Selvsagt har forbønn for syke med sikte på helbredelse lenge vært praktisert av enkeltmennesker og mindre grupper i menighetene og venneflokkene på bedehusene. Likevel tyder mye på at dette vil få en mer fast og naturlig plass i årene som kommer og ikke lenger bli omgitt av både usikkerhet og til dels hemmelighetskremeri. Dessuten vil det kunne få en rett plass i forkynnelsen hvor løftet om helbredelse eller andre guddommelige inngrep i menneskers liv her og nå hittil har vært heller svakt betont.

De siste to-tre årene har man i visse kretser i USA talt om «the Third Wave» (hentet fra professor i kirkevekst ved Fuller Theological Seminary, C. Peter Wagner). Med det mener man en tredje bevegelse etter pinsebevegelsen og den karismatiske bevegelse hvor disse bevegelsenes anliggender får plass innen de tradisjonelle kirkesamfunnene, f.eks. med erfaring av tegn og under, uten at man identifiserer seg med noen av bevegelsene. Det kan nok diskuteres om det virkelig her er tale om noen tredje bølge eller bare en fortsettelse av den karismatiske bevegelse i en noe annen form, men poenget er at det nå synes å være en åpenhet i evangeliske kirker for nye synspunkter og erfaringer inspirert av den karismatiske bevegelse, men uten en direkte karismatisk identifikasjon.

Det må innrømmes at det også er en annen grunn til at dette emnet har blitt aktualisert nå – og det er en grunn som ikke synes så «positiv» som innflytelsen fra pinsebevegelsen og den karismatiske bevegelse, selv om det foreligger en viss sammenheng med disse to bevegelsene.

Siden ca. 1980 har den såkalte «herlighetsteologien» eller «fremgangsteologien» gjort seg stadig sterkere gjeldende i Norge. Den har sin opprinnelse i USA, i en «helbredelsesvekkelsestradisjon» fra rundt århundreskiftet i mer eller mindre løs tilknytning til pinsebe-

vegelsen. Den hadde særlig sterk fremgang i 50-årene, og flere av dens nåværende ledere ble kjent på den tid, f.eks. T. L. Osborn, Oral Roberts, Gordon Lindsay og Kenneth E. Hagin. Denne helbredelsesforkynnelsen ble i sterk grad fremmet av Full Gospel Businessmen Fellowship International under ledelse av den rike meierieieren Demos Shakarian. Denne organisasjonen med sin vekt på lek ledelse og sin interkonfesjonelle profil har tiltrukket kristne fra ikke-pentekostale kirkesamfunn og vært en brobygger mellom pinsebevegelsen og de andre kirkesamfunnene, selv om organisasjonen selv helt klart bygger på pinsebevegelsens teologiske grunnsyn. Mange av helbredelsesforkynnerne med mer eller mindre løs tilknytning til et bestemt kirkesamfunn har funnet en plattform hos FGBFI!

I senere år har det funnet sted en radikalisering av synspunktene hos noen av disse helbredelsesforkynnerne, i særlig grad hos Kenneth E. Hagin som har fremstått som «herlighetsteologiens» fremste talsmann. Han har fått etterfølgere i Sverige og i Norge og ut fra hans bibelskole i Tulsa, Oklahoma, drives det nå et aktivt arbeid over store deler av verden. Hans mange bøker danner grunnlaget for undervisningen i de ulike «trosskolene» som etter hvert oppstår. Hos oss har forkynnere som Hans Bratterud, Jan Hanvold, Åge Åleskjær og Steinar Remetun åpent assosiert seg med de synspunkter som Kenneth E. Hagin forfekter. Selv om lederne representerer marginale grupperinger innen norsk kristenliv, er det ikke tvil om at innflytelsen fra deres arbeid har spredt seg og også skapt uro og uvisshet særlig blant enkelte unge innen de lutherske kirkene og deres organisasjoner. Derfor er det nødvendig å ta et oppgjør med disse synspunktene.

Vi vil likevel ikke la behovet for et oppgjør med «herlighetsteologien» bestemme vår behandling av dagens emne. Det ville gi denne teologien en alt for vesentlig plass når vi tar opp et tema som bør kunne behandles uten mange sideblikk. Dessuten ville vi da lett ende i en negativ holdning som vil kunne stenge for de positive anliggender vårt emne innbyr til å ta opp. Vi vil derfor bare vise til «herlighetsteologiens» avveier når vi kommer til behandlingen av enkelte emner.

2. Om mange av oss er motivert av de spørsmål som opptar oss her hjemme, er det likevel nødvendig å forsøke å bevare et globalt perspektiv. Noen av dere leder et rikt misjonsarbeid i andre land og kulturer. Andre av oss forsøker å holde oss informert om det som skjer innen den verdensvide kirke vi alle er en del av. Et karakteris-

tisk trekk ved etterkrigstidens misjonsbilde er selvstendigjørelsen og stedegengjørelsen av de unge kirkene i den tredje verden. Til de klassiske «tre selv», selvunderhold, selvstyre og selvutbredelse, kommer i dag stadig mer også det vi kunne kalle «selvteologi», dvs. vilje og evne til å utarbeide en teologi – både bibelsk, systematisk og praktisk – som er «kontekstuell», dvs. relevant for den kultursammenheng som denne kirken lever i og som dens medlemmer tilhører på godt og ondt. I stigende grad har man fått øynene opp for den rolle verdensbildet («world view») spiller innen kulturene, og hvor forskjellige disse verdensbildene er.

Denne erkjennelse har fått mange til å sette spørsmålsteget ved sentrale elementer i det vestlige verdensbilde. Det er et faktum at i mange ikke-vestlige kulturer har man et helt annet forhold til det «overnaturlige» enn i vestlig kultur. Kristne som lever i disse kulturene, har lettere for både å forstå og erfare de elementer av den bibelske åpenbaring som synes å komme i uforsonlig motsetning til det som er «selvsagt» i vår vestlige kultur, og som selv konservative, bibeltro kristne bevisst eller ubevisst har sjaltet ut av den bibelske åpenbaring, eller i det minste forbeholdt den *bibelske* åpenbaring og ansett som utelukket i dag.

Erfaringene til kristne i kirker i den tredje verden viser imidlertid at mange av disse holdningene kanskje mer er et produkt av vestlig kultur enn av bibelsk eksegese eller systematisk refleksjon. Kristne i disse kirkene opplever under og tegn, helbredelser, demonutdrivelser, drømmer og visjoner, ledelse og maktkonfrontasjoner («power encounters») som ikke etterlater tvil hos dem om at det er Gud selv som griper inn ved sin Hellige Ånd.

Dette skjer ikke bare i kirker påvirket av pinsebevegelsen eller den karismatiske bevegelse, men det skjer også i kirker som er en frukt av arbeidet til kirker og misjonsorganisasjoner som i sine hjemland kan være konservative og bibeltro, men som ikke er karismatiske. Et aktuelt eksempel er Mekane Yesus-kirken i Etiopia som i hovedsak er et resultat av svensk, tysk og norsk luthersk misjon med ulik holdning til den karismatiske bevegelse.

I en statistisk undersøkelse som ble foretatt tidlig på 1970-tallet av cand.real. Oskar Nydal, fremgår det at erfaringen eller bevitnelsen av helbredelse og utdrivelse av onde ånder etter etiopernes egen vurdering var den viktigste enkeltårsak til kirkens vekst. (Se til dette spørsmålet min artikkel i Norsk Tidsskrift for Misjon, 1976, ss. 141–162.) Antallet eksempler kunne økes nær sagt uendelig i kirker

både i Afrika, Asia og Latin-Amerika. Det er f.eks. påvist i en rekke kilder at en avgjørende grunn til at kirken i Kina har overlevd og vokst under kommunismen, er erfaringen av Guds underfulle inn-grep.

Dette faktum har ført til en større ydmykhet hos mange vestlige misjonærer og teologer når det gjelder å vurdere det man tidligere ofte kalte «overtro» i de unge kirkene. Dette har gitt seg utslag i følgende utsagn om «power encounter» i rapporten fra Lausanne-bevegelsens konsultasjon om «Evangeliet og kulturen» i Bermuda i 1978: «Some are questioning today whether a belief in spirits is compatible with our modern scientific understanding of the universe. We wish to affirm, therefore, against the mechanistic myth on which the typical western world-view rests, the reality of demonic intelligences which are concerned by all means, overt and covert, to discredit Jesus Christ and keep people from coming to him» (The Willowbank Report, Wheaton, Ill., 1978, p. 21).

I lys av dette faktum vil vi forsøke å si noe om vårt emne, *ikke* slik at det som skjer i kirkelivet hjemme og ute blir normativt for oss, men slik at det hjelper oss til å stille nye og ransakende *spørsmål* til oss selv for så å gå til *Skriften* for å få svar. Det er bare *Skriften* som kan gi det endelige svaret på spørsmålet om betydningen av tegn og under for kirkens og misjonens liv i dag.

B. Bibelsk perspektiv

Når vi går til *Skriften*, er det viktig å være klar over at noe skarpt skille mellom naturlig og overnaturlig er ukjent. En klar grense trekkes imidlertid mellom Skaper og skapning, Gud og menneske, Ånd og kjøtt (Jes 31,3; Rom 1,18–25).

I *Det gamle testamente* er Gud atskilt fra skaperverket, men samtidig direkte aktiv og handlende i det og igjennom det. Guds Ånd, *ruah*, gir nettopp uttrykk for denne guddommelige immanens i skaperverket og i Guds folk. «In the Old Testament literature *ruah* is only used to express God's activity as he related himself to the world, his creation, his people . . . It was Israel's way of describing God, not as he is in himself, but as he communicates to the world his power, his life, his anger, his will, his very presence» (Lloyd Neve: *The Spirit of God in the Old Testament*, Tokio 1972, s. 2).

Selv om *Det gamle testamente* oppfatter Gud som en Gud som griper direkte inn i menneskers liv, i natur og historie, og derfor ikke

skiller mellom naturlige og overnaturlige fenomener i streng forstand, betyr det likevel ikke at Det gamle testamente ikke har syn for det uvanlige, ekstraordinære og underfulle ved enkelte av Guds inngrep. Vi undervurderer de bibelske forfattere om vi antar at de naivt plasserte alle begivenheter og fenomener på samme linje. Også Det gamle testamentes Gud er i eminent forstand *underets* Gud.

Det er flere ord som omtrentlig kan oversettes med under, mirakel eller tegn, f.eks. *nifla'oth*, *mophetim* og *othoth*. De to første viser til det underfulle; det siste til tegnkarakteren. Selv om altså Guds gjerning åpenbares i alt som skjer i natur og historie for den som har øyne til å se med (Salm 104; Amos 9,7), er det likevel visse handlinger som er «underfulle» på grunn av deres uvanlige karakter. Da blir Guds gjerning spesielt tydelig, og dette skjer ofte for å styrke troen eller overbevise tvilere. De samme handlingene kan være både under og tegn, da sett under litt ulik synsvinkel: Underet understreker det *uvanlige*, tegnet peker på *Gud*, hans vilje og makt.

Om vi ser på den gammeltestamentlige historie som helhet, er ikke underne jevnt fordelt over hele denne historien. I et dokument forberedt for Lausanne-konferansen i Oslo 1985 peker Alan Cole, en australsk teolog, på at disse underne og tegnene forekommer i «klaser», ofte i forbindelse med en spesielt strategisk periode for Guds åpenbaring for Israel, på grunn av særlige farer eller utfordringer troen sto overfor eller ved begynnelsen av en ny periode. Slike perioder er f.eks. utvandringen fra Egypt og ørkentiden, erobringen av det lovede land, kritiske situasjoner i dommertiden, tidlig kongetid under profetene Elia og Elisha og Daniels tid. Cole hevder, etter mitt syn med rette, at tegn og under er en integrerende del av Guds selv-åpenbaring i Det gamle testamente, men likevel ikke en kontinuerlig del av den. Som tegn og under er de nettopp unntaket heller enn regelen!

Det er vel kjent at et viktig og sentralt trekk ved profetismen i Det gamle testamente er kampen mot de falske profeter. Det finnes falske «under» også, uttrykk for trolldom og magi og for åndsmakter som var fremmede og fiendtlige overfor Israels Gud. Som eksempel kan nevnes faraos trollmenn, som langt på vei kunne «følge» Moses (2 Mos 7,11–9,11), og spåkvinnen i En-Dor (1 Sam 28,3–25). All trolldom, magi og spådomsvirksomhet står under Guds dom (3 Mos 20,27; 5 Mos 18,10–14). Det er egentlig en form for avgudsdyrkelse, brudd på det første bud (1 Sam 15,23a). «Under» og «tegn» med bakgrunn i okkultisme eller ikke-kristen religion blir skarpt av-

vist, og dette må bety at underne i seg selv, slik de måtte forekomme for mennesker som iakttar dem, ikke har noen legitimerende kraft. En «profet» eller «undergjører» er ikke en autentisk Herrens budbærer på grunn av eventuelle «under». Legitimasjonen ligger i *budskapet* – om det er i overensstemmelse med Guds åpenbaring (5 Mos 13,2–5). Avgjørende er også budbærerens *liv*, hans eller hennes etiske integritet (Mik 3,5–8).

Det avgjørende er altså ikke om det er makt til stede, men hvilken *kilde* denne makt har – om den kommer fra Israels eneste levende og sanne Herre. Men kommer det til oppgjør mellom Herren og avgudene, mellom den sanne Guds profeter og de falske profeter, er det ingen tvil i Det gamle testamente om utfallet av en slik maktkonfrontasjon («power encounter»). Både Mose oppgjør med faraos trollmenn, ildprøven på Karmel (1 Kong 18,17–46) og Dagongudebildets skjebne i Asjdod (1 Sam 5) viser det.

Det gamle testamente ser fram mot en tid som er oppfyllelsens tid, en tid preget av Messias' komme og Åndens utgytelse. I det profetiske perspektiv i Det gamle testamente går den endelige fullendelse og den foreløpige oppfyllelse av det eskjatologiske håp i og med Jesu komme – slik Det nye testamente åpenbarer den for oss – i ett. Likevel er det klart at Det gamle testamente ser fram til den messianske tidsalder som en periode der Gud på en helt spesiell måte skal gripe inn med under og tegn til frelse og forløsning for sitt folk (Jes 35,4–7; Joel 3,1–5). Vi vet også at slike forventninger gjorde seg sterkt gjeldende i den intertestamentale perioden og i særlig grad var knyttet til Åndens utgytelse.

Det bildet vi møter i *Det nye testamente* av Jesu gjerning, svarer helt til den gammeltestamentlige forventning, men med den viktige presisering at de gjerninger som i Det gamle testamente ble tillagt Jahve, Herren, nå blir utført av Jesus. I denne forbindelse har man talt om en «jahvistisk analogi» (S. Aalen.)

Det er ingen uenighet om at underne inntar en helt sentral plass i Jesu jordiske gjerning slik den er fremstilt i evangeliene. At Jesus var kjent som undergjører kan verken hans motstandere dengang eller nå benekte. Det er heller ikke mulig å bortforklare det historiske innhold i underberetningene ved kritisk forskning.

En kjent nytestamentlig forsker, James D. G. Dunn hevder med hensyn til Jesu underer: «The very fact that such phenomena have often been claimed throughout the history of religion, that, for example, presentday reports of NT type «miracles» can be shown in many

cases to go back to eyewitnesses, means that we should hesitate before dismissing similar claims within early Christianity as merely legendary accretions or apologetic constructions» (J. D. G. Dunn: *Jesus and the Spirit*. London 1975, s. 5). Det er umulig selv for den kritiske forsker å ganske enkelt avvise historisiteten når det gjelder beretningene om Jesu og de første kristnes undergjerninger (at man gir en annen *forklaring* på dem enn den bibelske er en annen sak!).

Men hva betyr så disse undergjeringene – helbredelser, demonutdrivelser, naturunder, åpenbaringer av skjulte tanker, ledelse, drømmer, visjoner osv – først og fremst i den bibelske åpenbaring og dernest i kirken og dens misjon i dag?

1. Underne bevitner Jesus som Messias. De har altså en *kristologisk* betydning. De kalles ofte *semeia*, tegn, *terata*, under, eller *dunamis*, kraftgjerninger. De peker på hvem Jesus er. Jesus *henviste* da også til sine undergjerninger når han fikk spørsmål om hvem han var eller når han skulle «presentere» seg (jfr. Luk 4,18–19; Matt 11,4–6).

Rett nok er ikke underne Jesu *eneste* legitimasjon. Også den muntlige evangelieforkynnelsen nevnes ofte i forbindelse med underne. Og det største under og den avgjørende legitimasjon er Jesu oppstandelse fra de døde (Rom 1,4; Apg 17,31). Henvisningen til underne kan også ha en mer billedlig eller metaforisk betydning.

Det kan likevel ikke herske tvil om at Jesus og med ham evangelistene henviser til underne som belegg for hvem Jesus var. Særlig klart finner vi det uttrykt i Johannesevangeliet hvor de syv hovedunderne som er gjenfortalt, nettopp fungerer som «tegn». «Men disse (tegn) er skrevet ned for at dere skal tro at Jesus er Messias, Guds Sønn, og for at dere ved troen skal ha liv i hans navn» (Joh 20,31). Tegnene er altså trosskapende.

I denne sammenheng er det viktig også å understreke det *enestående*, unike, i Jesu gjerning. Jesu gjorde sine under i *egen* maktfullkommenhet. Han hadde makt fordi han var Gud, både til å tilgi synd og helbrede sykdom (Mark 2,6–12). Derfor skjer ikke Jesu helbredelser ved at *Jesus* tror, men ved at mennesker tror på Jesus. Jesus er ikke troens subjekt, men dens objekt. Dette står i skarp motsetning til «herlighetsteologiens» syn der Jesus, ja endog Gud selv, sies å ha tro og å gjøre sin gjerning (skapelse inkludert!) ved tro. Jesus gjorde, fordi han var Gud, heller ikke sine under i noens *navn*, men bare i kraft av sitt eget bydende ord. Når Jesu disipler «gjør» under, skjer det i tro på Jesus og i *hans* navn. Det vil si at det egentlig

er Jesus selv som gjør dem gjennom sine disipler ved at han har overdratt til dem autoritet (*exousia*) til å gjøre dem i hans navn. Mens Jesu under alltid er fullkomne – Jesus «mislykkes» aldri – kan ikke det samme sies om disiplene (Matt 17,16.20). Om vi ikke observerer denne grunnleggende forskjell mellom Jesus og hans disipler, vil vi ende opp med en falsk lære der Jesus lett reduseres til et menneskelig ideal – et spesielt åndsfylt menneske, mens kristne opphøyes til å være som Kristus i verden, men de samme fullmakter og muligheter.

2. Jesu under er et tegn på Guds rikes komme. De har altså en *eskjatologisk* betydning. «Men er det ved Guds Ånd jeg driver ut de onde ånder, da er jo Guds rike kommet til dere» (Matt 12,28). Budskapet om Guds rike var Jesu hovedbudskap (Mark 1,15). Forventningen om Guds rike var levende innen jødedommen på Jesu tid, men det ble forstått nasjonalt/politisk. Det riket Jesus forkynte, var Guds *frelsesrike*. Riket er det område der Gud i sin godhet skjenker menneskene frelse og evig liv (jfr. Matt 19,16–25). Det skal komme «i kraft», dvs. fullkomment og synlig ved tidens ende når Jesus kommer igjen, men det er allerede til stede i og med Jesu første komme. Med ham har frelestiden allerede brutt inn, selv om det bare er på foreløpig vis. Guds rike er skjult og lite nå, men det er til stede i denne verden fra og med Jesu tjeneste, slik liknelsen om surdeigen, sennepsfrøet, skatten og perlen antyder.

Frelsen innebærer å få del i Guds rike, først her i tiden og siden i evigheten. Riket er selve innbegrepet av alle Guds frelsesgaver. Det kan derfor ikke undre at *Guds rike* er blitt sett som det helt sentrale uttrykk for målet for Guds virke på jorden i nyere misjonsteologi innen både den ekumeniske og den evangelikale bevegelse, selv om forståelsen av begrepet har variert nokså sterkt. Det er uten videre klart at slik Bibelen presenterer Guds rike, synes det å være et mer omfattende begrep enn f.eks. den mer tradisjonelt lutherske forståelse av frelsen som rettferdiggjørelse. Det har vært påpekt at Guds rike i de synoptiske evangeliene har noe av den samme plass som uttrykk for frelsen som rettferdiggjørelsen har i Paulus' brev.

Det er imidlertid en fare i moderne misjonsteologi for at Guds rike (igjen!) omtolkes i sosiale og politiske kategorier. Om vi holder oss strengt til det bibelske materiale, vil vi oppdage at Guds rike innebærer bl.a. rettferdiggjørelse/syndstilgivelse, samfunn med Gud, seier over Satans rike, Den Hellige Ånds gave, samt etisk og sosial fornyelse av enkeltmennesket og det menneskelige fellesskap.

Mens rettferdiggjørelsen etter sitt vesen (frikjennelse i Guds dom) er absolutt, er det andre av gavene i Guds rike som erfares foreløpig og delvis, f.eks. etisk fornyelse eller menneskelig samfunn. Dette har sin grunn i at den gamle tidsalder fremdeles finnes. Om seieren over Satan, synden og døden er vunnet en gang for alle av Kristus, er de ennå ikke utryddet. Derfor lever en kristen i to tidsaldre, den gamle og den nye. Den gamle skal opphøre når Guds rike kommer i kraft, men inntil den tid må den kristne nøye seg med en *forsmak* på den frelse som skal komme. Men nettopp fordi frelsen er omfattende – den inkluderer hele skaperverket og mennesket med kropp, sjel og legeme (som ikke er deler av mennesket, men aspekter på mennesket som en helhet), vil også denne forsmak, denne foreløpige oppfyllelse, berøre *hele* mennesket i alle dets relasjoner. Den Helige Ånd, som er gitt som gave til Guds folk og bor i den enkelte, er selve *pantet* på den kommende arv (2 Kor 1,20–22; Rom 14,17).

I denne store sammenheng får Jesu undergjæringer en sentral plass. De blir tegn på og en delvis foregripelse av det riket som kommer. De blir et tegn på at riket er nær, at det kan tas imot, og at mennesker får komme inn i det.

Åndsutdrivelsene blir et tegn på at Satans rike bukker under i møtet med Guds rike, at Jesus er Herre og befri dem som er i trelldom under Satan. De blir illustrasjoner av det som er en realitet for alle i riket: De er fridd ut av mørkets og Satans makt (Apg 26,18). De blir demonstrasjoner av åndelige realiteter, og som sådanne et kall til tro på Jesus.

Helbredelsene av syke vitner om at i det kommende Guds rike skal det ikke lenger være sykdom, lidelse eller død (Åp 21,4). Den Guds skaperkraft som en gang totalt skal fornye universet, er allerede virksom i denne verden (Rom 8,11.21–23). Kristi oppstandelse er garantien for at de som tror på ham, også en gang selv skal oppstå (1 Kor 15,20–23).

Guds rike forsvant ikke ut av verden igjen med Jesus. Selv om det ikke kan identifiseres med kirken, er det ikke tvil om at de troende i dag er «rikets barn», og at kirken er et redskap for riket. Misjon er nettopp å forkynne «evangeliet om riket» «i hele verden til et vitnesbyrd for alle folkeslag». Det er misjonen som er historiens mening mellom Jesu første og annet komme (Matt 24,14; Apg 1,6–8). Dette må innebære at rikets «tegn» fortsatt er til stede i verden. Det svarer også helt til det bildet Apostlenes gjæringer gir av den første kristne kirke: Filip, f.eks., forkynte «evangeliet om Guds rike og Jesu

Kristi navn», og mange kom til troen ved hans budskap og de tegnene han gjorde (Apg 8,12–14).

Det er imidlertid viktig å merke seg at Jesus advarte sine disipler mot å la autoriteten han hadde gitt dem, bli deres fremste gledeskilde. «Gled dere ikke over at åndene lyder dere, men gled dere over at dere har fått navnene skrevet i himmelen» (Luk 10,20). Dette ord er en stående advarsel mot overdreven opptatthet med det underfulle. Frelsens under er den største av alle gledesgrunner for Jesu disipler.

3. Jesu under er også et uttrykk for hans omsorg og barmhjertighet overfor mennesker som lider og har det ondt – om de er plaget av åndsmakter, utsatt for sykdom eller lider under sult eller annen nød. Vi kunne kanskje si at underne også har en *diakonal* side. De gir uttrykk for kjærlighet (Matt 9,35–10,1). Dette motiv i Jesu undergjerninger har vært brukt til å begrunne den moderne kirkelige diakoni. Det synes klart at diakonien henter inspirasjon fra «Jesu henders gjerning», men det er likevel galt å si at diakonien nærmest har erstattet underne og representerer videreførelsen av Jesu undergjerninger. Diakonien savner jo oftest nettopp *under*aspektet som var helt sentralt i Jesu gjerning.

4. Jesu under forutsetter ofte tro og er alltid et kall til tro. Underne kan sies å ha en *missiologisk* side. Troen kan være den nødlidendes egen tro, andres tro, eller deres tro som «utfører» underet. Aldri kreves troen som en prestasjon fra den sykes eller nødlidendes side, og Jesus avviser ikke noen lidende på grunn av mangel på tro. Likevel oppfordrer og oppmuntret Jesus til tro, og han gjør ofte sine under som *svar* på tro. Det avgjørende er imidlertid ikke troens styrke, men at den er rettet mot Jesus. Den fortvilte fars bønnerop: «Jeg tror, hjelp meg i min vantro», var tro «nok» for Jesus til å gjøre underet. I samme tekst refser han imidlertid disiplene for deres svake tro (Mark 9,14–27). Men tro som et sennepsfrø er tilstrekkelig!

Vi må altså avvise en forkynnelse om tro som den vi finner innen «herlighetsteologien», hvor troen er blitt en «evne» eller «egen-skap» som mennesker skal utøve og oppøve, og som de kan oppnå helbredelse, suksess og materiell velstand ved hjelp av. Dette synet bygger på en gal oppfatning av evangeliet, der Kristus ved sin død og oppstandelse hevdes å ha sikret for menneskene allerede her og nå alle de velsignelsene som Adam tapte ved syndefallet. Disse velsignelsene skal så mennesket ha «rett» til i Jesu navn, og de kan «tas ut» ved tro. Her kommer man farlig nær selve syndefallets store fris-

telse: å bli som Gud. Man forneker både den virkelighet at vi fremdeles lever i en verden preget av syndefallets følger – som ingen kan unngå – og man står i fare for å gjøre Gud til en tjener for menneskenes egne ønsker. Guds *suvernit*et går tapt, mennesket tar Guds plass og mener at det ved tro kan bli herre over sitt eget og andres liv.

Det ville imidlertid være tragisk om man blir så redd for avveiene at man ikke våger å forkynne frimodig om troens betydning når det gjelder å gripe løftene i Guds ord og forvente Guds hjelp og inngrep. Faren for de fleste kristne i dag er nok heller at de har for svak tro, og at de derfor ikke våger å gå inn i de oppgavene Gud legger foran dem. Det går an å være så redd for å bli skuffet, at man nesten ikke våger noe. Kirkens og misjonens språk er troens språk, slik som det gamle slagord: «Våg store ting for Gud; vent store ting av Gud.» Dette må også innebære en forventning om at underet kan skje når og hvor Gud vil. Det gjelder å ha en tro som også våger å handle ut fra denne overbevisning.

Når vi her har pekt på noen sentrale motiv ved Jesu undergjerninger, har vi ikke forsøkt å gi en uttømmende beskrivelse. Nytestamentlige forskere har beskrevet mange flere motiv. Det er også klart at disse motivene ikke kan skilles fra hverandre, men utgjør ulike sider ved en helhet.

Av stor viktighet for vårt emne er spørsmålet om Jesu gjerning i visse henseender ble ført videre, og om det påligger den kristne kirke til alle tider et oppdrag som også innbefatter «tegn og under». Vi har allerede gitt et foreløpig svar, men vil nå forsøke å forfølge spørsmålet noe videre.

Jesus overdro særskilt til sine disipler «makt til å drive ut urene ånder og helbrede alle sykdommer og plager» (Matt 10,1). Dette gjaldt ikke bare de 12 apostlene, men også den større krets av 70 disipler (Luk 10,17–20). Det er også tydelig fra evangeliene at disiplene praktiserte denne makt (Mark 6,30).

I Jesu fornyede oppdrag til disiplene etter oppstandelsen, i de ulike formene for misjonsbefalingen, understreker Jesus sammenhengen mellom sin gjerning og disiplenes.

Bare i den antatt sekundære Markusluten knyttes tegnene direkte til misjonsoppdraget: «Gå ut i hele verden og forkynn evangeliet for alle mennesker! Den som tror og blir døpt, skal bli frelst; men den som ikke tror, skal bli fordømt. Og disse tegn skal følge dem som tror: . . . » (Mark 16,15–18). Selv om endelsen er sekundær i sin form, synes det å være klart at den avspeiler det som var de førs-

te kristnes erfaring og forventning – og at den viser tilbake til den oppstandne Herres eget løfte.

I Johannesevangeliet settes Jesu egen sendelse opp som mønster for disiplenes: «Likesom Faderen har sendt meg, sender jeg dere». Så åndet han på dem og sa: «Ta imot Den Hellige Ånd . . .» (Joh 20,21–22). Vi kan gå ut fra at også Jesu undergjerninger skulle danne mønster for disiplenes tjeneste (sml. Joh 14,11–12).

I misjonsbefalingen hos Matteus nevnes riktignok ikke tegn og under, men henvisningen til Jesu *makt* (*exousia*) i himmel og på jord leder også tanken i retning av Jesu makt til å gjøre under og hans overdragelse av denne makt til disiplene.

Åndens kraft som loves disiplene i forbindelse med misjonsoppdraget i følge Lukas (Luk 24,46–49), innbefatter ofte i Lukasskriftene nettopp undergjørende kraft (se f.eks. Apg 10,37;6,5.8) sammen med kraften til å forkynde evangeliet med frimodighet.

Det bilde Apostlenes gjerninger gir av den første kristne menighets liv, bekrefter det misjonsbefalingene lover. Den messianske undertid er ikke over med Jesus, men pinseunderet innvarsler nettopp denne nye tid (Apg 2,16ff)!

Det er selvsagt ikke mulig å gå i detalj her, men Apostlenes gjerninger gir en rekke eksempler på «tegn og under». Av og til henvises det i alminnelighet til «tegn og under» (Apg 2,43; 4,30; 5,12; 8,6; 14,3); andre ganger spesifiseres underne som *helbredelser* (Apg 3,6.16; 4,14.16; 5,15–16; 8,7; 9,34.40; 19,12; 28,8), *åndsutdrivelser* (Apg 5,16; 8,7; 16,16ff; 19,12), *straffeunder* (Apg 5,1–11; 13,9–11) eller *utfrielser* (Apg 5,19; 12,6–17; 16,25–34; 28,3–6). I tillegg kommer mange tilfelle av guddommelig ledelse og utøvelse av nådegaver som tungetale og profeti. Disse tegn og under kan ikke karakteriseres som tilfeldige, men hadde en viktig plass i kirkens liv og misjon: De *bekreftet* det forkynte evangelium: «Herren . . . selv vitnet for sitt nådeord ved de tegn og under som han lot skje ved deres hender» (Apg 14,3). Dessuten øvet de en sterk *tiltrekningskraft* på dem som så dem eller hørte om dem. De ble overbevist om det budskapet disiplene forkynte, og mange kom til troen (se f.eks. Apg 9,35.42; 13,12).

Selv om henvisningene til under er hyppigere i Apostlenes gjerninger enn i brevlitteraturen, finnes det likevel en rekke belegg for at tegn og under var en normal del av de paulinske menighetenes liv og virke. Menighetene i Rom, Galatia og Korint hadde erfaringer som Paulus kunne vise til (Gal 3,5; Rom 12; 1 Kor 12–14).

Av særlig betydning er Paulus' egen programmatisk redegjørelse for sitt misjonsoppdrag og sin misjonsmetode: «Men jeg våger ikke å tale om annet enn det som Kristus har gjort gjennom meg for å føre folkeslagene fram til lydighet. Dette har jeg fått gjøre i *ord og handling*, ved *kraften i tegn og under*, ved Åndens kraft» (Rom 15,18–19). Det synes klart at tegn og under i Paulus' tjeneste var en integrerende del av hans misjonsmetode – de representerte handling som gikk sammen med evangelieforkynnelsen, og de er spesielt knyttet til Åndens kraft. Riktignok kan vi anta at tegn og under fulgte apostlene i særlig grad (2 Kor 12,12), men det er intet som taler for at de eksklusivt var begrenset til apostlene. I Apostlenes gjerninger finnes det mange tilfelle av under utført av kristne som ikke var apostler, og det samme synes forutsatt i Gal 3,5; 1 Kor 12,9–10 og Hebr 2,4.

Dersom tegn og under representerte en integrerende del av apostelen Paulus' misjonsmetode, er de så også normative for misjonen i dag? Til det må vi svare at historiske hendelser og apostolisk praksis ikke nødvendigvis er normative for kirken til alle tider. Samtidig er det umulig å *avvise* hendelser og praksis i kirken i tidlig tid med den begrunnelse at de er tidsbestemte, dersom ikke Skriften selv klart gir uttrykk for at de er tidsbestemte, som f.eks. apostlenes tjeneste.

Det er ikke noe i Skriften som antyder at guddommelige inngrep i form av tegn og under skulle være begrenset til Jesu egen tid eller kirkens grunnleggelsesperiode. Tvert om: *Både* den bibelteologiske forståelse av betydningen av tegn og under *og* den historiske utvikling i Urkirken og senere i Oldkirken viser at tegn og under skulle være et *blivende* særkjenne ved den kristne kirke. Men nettopp fordi tegn og under ikke står til menneskets egen disposisjon, men *i hvert tilfelle* er et Guds verk, er det galt å tale om normativitet på en slik måte at en skulle kunne oppfatte evangelieforkynnelsen og sakramentforvaltning uten ledsagende tegn og under som utilstrekkelig eller mangelfull. Kirken er ikke i denne forstand avhengig av tegn og under.

Samtidig bør det fremheves at tegn og under bør være en *normal* del av kirkens liv. Den sporadiskhet som kjennetegnet underne i Det gamle testamente, kan ikke uten videre overføres til Det nye testamente, fordi Jesu liv og kirkens tid representerer oppfyllelsens tid, endetiden, som varer fra pinse til Jesu gjenkomst, og som altså innbefatter *vår* tid!

Et par advarende ord synes likevel på sin plass når vi ser tilbake på det bibelske materialet:

For det første: Tegn og under er uttrykk for makt, men denne makt er ikke nødvendigvis guddommelig makt. Selv om disiplenes under ble utført i Jesu navn, var ikke det alltid tilfelle med deres motstanderes (Apg 19,16; 8,18). Falske profeter, magikere og trollmenn finnes også i nytestamentlig tid, og det mest uhyggelige av alt: Disse kan ansporet av Satan utføre «under og falske tegn» (2 Tess 2,9; Matt 24,24).

Tegnene i seg selv er derfor tvetydige, og de må kvalifiseres som Guds under ved det ledsagende ord. Hvordan underet i seg selv kan mistolkes, ser vi tydelig i Apg 14,8–18. Jesus gjør det klart i Bergprekenen at utførelsen av mektige gjerninger ikke sikrer frelsen eller behøver å være uttrykk for et rett forhold til Jesus selv (Matt 7,22–23).

For det andre kan tegnene i seg selv trekke oppmerksomheten vekk fra det som er Jesu viktigste budskap. Menneskene kan søke tegnene, som gir helse, mat, velferd osv, uten å bry seg om selve evangeliet om syndenes forlatelse og samfunn med Gud i Jesus Kristus. Dette var en fare alt på Jesu tid (Joh 6,26), og den er sikkert ikke mindre i dag.

For det tredje kan tegnene alltid mistolkes. De kan bortforklares eller oppfattes som magi eller svindel. Tegnenes tvetydighet innebærer at selv om de i seg selv er et klart uttrykk for Guds inngrep, vil de alltid av vantroen kunne oppfattes på en annen måte. «Tvang til tro er dårers tale». Noe gudsbevis vil aldri tegnene kunne produsere.

De kan imidlertid rive ned noen intellektuelle og livssynsmessige hindringer for troen på Gud. De kan dessuten være en hjelp for mange kristne som kjemper med tvil og usikkerhet. Underne har fremdeles en tiltrekkende og overbevisende kraft som ikke har mistet sin betydning selv i et materialistisk og sekularisert samfunn. Ja, kanskje nettopp i vårt moderne vestlige samfunn vil en gjenoppdagelse av underet kunne bety en fornyelse både for kirkens eget folk, og en ny mulighet til å nå ut i evangelisering og misjon.

Både den aktuelle bakgrunn for dette tema som ble skissert innledningsvis, og det bibelske materiale vi har hentet fram, skulle etter mitt skjønn skape en troens frimodighet til på ny å forkynne, be om og praktisere det Guds Ord sier om under og tegn. Det er en oppgave å legge det praktisk til rette både i kirke, på bedehus og i hjemmene for at vi skal kunne ta Bibelens ord på alvor.